

II. tečaj
1849.

V četertik 26. mal. serpana.

4. list
II. polovice.

(Prilika. — Poslovenil Umek.)

Tukej sva na mestu, pravi pušavnik, in vzame iz nedra zlat kozarec. Glej to so studenci pozablji-

vosti, ali samo iz eniga se smé piti, zdaj si izvoli! — Ako si svoje usta z vodo perviga zmóčiš, boš vse nesreče in nadloge, ktere so ti kdaj tvoje življenje grenile pozabil; pozabil boš nevoljo svojih mladih let, pozabil svoje nestanovitne, tode zraven tudi zveste zgubljene prijatle. — Tako govoreč, poda starčik Milostinu napolnjeni kozarec; ali on ga ne prime, ampak popraša: Bom li tudi, ako iz tega studenca pijem, svoje blažene mlade leta pozabil, in drage čase, ktere sim s svojimi prijatli v edinosti in rajski prijaznosti vžival? To se vé, tudi té boš pozabil. Pojdi va tedej le k drugimu studencu, reče Milostin, kako bi jaz mogel, samo zato, de pretečene težave pozabim, toliko sladkiga spomina darovati! —

Prav tedej, reče pušavnik in natoči kozarec iz družiga studenca, in mu ga poda rekoč: Ako pa iz tega piješ, boš vse pregreške svojiga življenja pozabil. Milostin nagne kozarec in hoče piti; pa hitro se premisli, in reče svojimu vodju: Ali mi niste sinoč pravili, de vas je ravno vest, ki vas je zavolj pregrežkov pekla, na pot modrosti in kreposti pripeljala, in de je ravno iz tiste grenkosti cvet kreposti pognal? — Rekel sim, odgovori pušavnik, in Milostin — zlije vodó po pesku. —

Pri tej priči se prikaže serčno veselje na bledim licu siviga starčika, stopi k tretjemu studencu ter mladencu natočeni kozarec daje. Povejte mi, pravi zdaj Milostin, lastnosti tega studenca. Ta ima pa lastnost, odgovori pušavnik z velikim veseljem, de boš prec vse razžaljenje svojih neprijatlov pozabil, in vse napake, kteri ti je njih hudobnost storila. — Tukej poklekne Milostin pred starčika, vzame iz njegove roke kozarec bistre vodé, in ga popije. Sladek mir se razlije tudi v njegovim sercu, in to pitje je vgasilo grenki spomin sovražniga razžaljenja. — Ko se potem domu vrneta, reče še pušavnik: „Ljubi mladenič! ne misli nikoli na razžaljenje hudobniga sveta, in gotovo boš zadovoljen z osodo v miru in pokoju živel vse dni svojiga življenja.“

Zivljenje leto.

(Nadalje.) *)

Sušec že prinese drevo, rovnico, krivač sabo; kmet orje, perst rahlja, zemlji lice gladi, drevje cepi, terte obrezuje, ječmen, oves seje in se za prihodnje poljske opravila perpravlja. Drevje bersti in zrak pomladanski zemljo počasi odpira. Vender v tem mescu večkrat silno, starim zoperno in nezdravo vreme vlada. Žerjavi, divje gosi in trume družih ptičev zopet od juga perletijo. — Sušec je izraz tretje dobe človeškega življenja. Tu se mladeneč svojiga dela prime, stariši in oskerbniki ga učijo in išejo k veseli blažnosti napotiti. Um se mu bistri, dobro od huda ločiti vé in razsodi, kaj je prav ali pa napačno. Vender bolj ko kdaj mladosti plam v njegovim oserčji razsaja, si zlate gradi obeta, dreza v to, kar ni njegoviga opravila, je nestanoviten, serborit in pri njem gre vse na skok. Telo pa se v tem času nar lepši razvijé, lepe mere in primere dóbí, in tako v osemnajsto leto berhek mladeneč stopi.

Mali Tráven že serca vsih z radostjo navdá, zemlja je dobila zelenkasto odejo, drevje mladike in perje; čbelica pribrenči na polji, slavček prigóde in druge ptičice se oglasijo v logih in gošavah. Vreme pa je v tem mescu spremenljivo, kmalo solnce sije, kmalo deži ali pa clo sneg verhove visokih gora pokrrije, in tako se spreminja celi dan, de se ni zanesti. — Kakor Trávník je tudi človek v četerti dobi v svoji nar gorši křeposti, je priljuden in noče nič več po otročje deržan biti; rad se pa vda igri, slasti, nemarnosti, in čas z nepotrebnimi rečmi gubi in nič kaj gotoviga ne-sklene v svojih mislih do 24. leta.

O prihodu velikiga Travná je že vsa narava kot z zelenim pertam pogernjena, v popolnoma cvetji, in dišave lep duh se razliva po vertih. Že raste trava, tersje, žito in vsim rastlinam v tim mescu nar bolji redivni

*) Zadnjič se je bil moj gosp. sostavljajš (Setzer) pozabil zmotiti, ker je postavil „konec“ namesto „dalje.“
Vrednik.

in oživljajoči sok iz zemlje priteka. Že razgrajajo poletni viharji; ako pa zjutraj slana pade, nježne cvetlice spridi in tudi lahko v kali zamori, terto posebno pokvari. — V ti dobi postane mladenec čverst korenjak, je dalaven, vnet za mnogo dobro, za vojašino perpravin, pogumen, nagel, vroče kervi, terdoglav, prederzen, ker mu skušnje manjka, veliko poskusi, pa se tudi opeče, zdravje spodkopa, življenje prikrajša.

Rožnika je polje obsejano, žito rumeni, kmetovavcu ali obilno, bogato žetev, ali pa malo pridelka obeta ga z upanjem ali pa z žalostjo navdajo. Že tudi nektero sadje dozori, češnje, jagode, marelice. Merva pada pod mahleji koscov na travnikih in senožetih; ti jo posušé, in spravijo, de drobnica in goved po zimi stradala ne bo. — V šesti dobi začne človek prav živeti, otroško bedalijo popusti in si norce mladosti popolnoma iz glave izbije. Kerv (kri) se vmiri, glava razjasni, rad se umnim ljudem perdruži, je ostroumen, in pridnost mora njegov nar boljši zaklad biti, ako hoče sebi leta starosti olajšati in svoje otroke k blažnosti napeljati. Ako pa zdaj roke navskrižem poklada, si ne bo nikoli veliko opomogel in nima si srečnih in veselih starih dni svest biti.

Maliga Serpana dozori žito in kmetovavec, kateri je dobro seme sejál, in ako je obrodilo, bo vesel žetev obhajal, žitnice polnil, in tudi nektero sadje v shrambe spravil. Ako pa pogosto dežuje, se žito in sadje spridi začerni, nima slaja, in ves up dobre žetve, vse perčakanje dobriga kruha mu je odvzeto — Človek je v sedmi dôbi postaven mož. Ako skerbno in modro gospodari, za prihod skerbi, ako se mu kmetijstvo odseda, kupčijstvo in obertnost spod rok gre, si denarja nabere za potrebo do zime, dobrih del za unkraj groba. Ako pa čas zamudovaje v slabe tovaršije zahaja, popiva, in mu igra bolj teče od dela, ga bo pozneje nadlega tepla in nesreča ne bo kmalo vgnana.

(Konec sledí.)

T a b o r.

Ko se od Krajna dve pičli uri dalje na Gorensko pomakneš; prideš po véliki cesti čez Bistriški most; — in ko verh hudo sterimiga klanca prisopeš, se ti lepa ravnina prav prijazno odpre. Tu vidiš iz srede lepiga polja in zeleniga drevja mali hribčik z lepo belo cerkvico veselo proti nebu moleti. Hribčki in lepa drevna okolica se imenuje „Tábor.“ Ime „Tábor“ je staro slovénsko in pomeni nar berže terdnjavo. Sliši se od starih ljudi pripovedovati, de so se naši prededje na tem skalnatim hribcu svoje dni sovražniku branili, in posebno nadležne Turke od tega prijetniga kraja večkrat junaško odpodili. — S hribca se lepo in deleč okoli vidi. Proti vzhodu *) se vidi černi Kraju, Šmarjetna gora in sv. Jošt. Na levo so visoke gore; posebno lepo se vidita sterma velikana Stôržec in Grintavic, dalje se vleče dolga Križka gora proti Teržiču. — Proti vzhodu stoji Doberča in Stol; dalje se odpre rajska Blejska stran z mogočnim Triglavam z belo kapo. — Kamor se ozreš, lep imaš pogled. —

Hribic je pa od dna do verha ves krasno in pobožno okinčan. Koj spodej se prične sv. križev pot s čedno sozidanimi štacijoni. Od eniga do drugiga je lepo po vertnarsko izpeljani zid in ograja. Po zidu rasejo lilije in vertnice, zgoraj se pa čez in čez lepa senca od gosto nasajenih sadnih drevesic lično spleta. Zgorej na hribcu stoji visoka stara lipa, ki k lepoti hribca velikó pripomore. Za lipo stoje, kot na Kalvariji, trije križi primerjene velikosti. Malo više je lepa kapelica, in koj naprej so vrata y cerkev. Ko skozi vrata v lepo cerkvico stopiš, posebno če je od jutriniga ali večerniga solnca razsvetlena, se te mora po sili božji navdih prijeti. Trije lepi, vsi ponovljeni in s cveticami ovenčani altarji se ti prijazno odkrijejo. V

*) „Vz“ (beri „uz“), po staroslovénsko „vz“, ^{ki} pómèni t sostárljenih besedah „gori“ (auf, hinauf), — „iz“ pa „vun“ (aus, hinaus); tedaj (solnèni) vz - hod (Aufgang), iz - hod pa ti je to, kar nemški „Ausgang.“ Naše popačeno govorjenje tega ne loči.

vélíkim žalostna Devica z ljubim sinam na naročji, in sedmemi meči v persih pod križem milo žaluje. — Zvonovi v letu 1836 prelití in ponovljeni, se vversté s prednostjo v versto lepiga zvonjenja na Krajskim. Tudi male orglice s 6 regištri, zdelane od domačiga orglodela pod Tabram, se z glasam in podobo cerkvi líčno príležejó. —

Pobožni Gorenci' na Tábor radi hodijo. Posebno v postu pride vsaki petek še nekaj ptujih, ki svoje žalosti in težave Devici potožijo in jo za pomoč prosijo.

A. Praprotnik.

Kres v Metliki.

Ako prideš dan pred kresam popoldne v Metliko, boš vidil skoraj pred vsako hišo otrok in odraslih obojiga spola nekaj na streho metati. Kaj neki mečejo? Snopke, spletene iz žoltih (rumenih) Šentjanževih cvetlic. Za sleherniga v hiši se verže po stari navadi en snopek na streho. Takó dolgo mečejo, dokler vsi gori ne ostanejo. Je ostal snopek z glavo navgori, pomeni, da bo človek léto preživel. Ostane pa snopek na strehi z glavo navdoli, pravijo, da bo človek, čigar je, še pred letam vmerl. — Se ve, da je bosa. Nihče tudí kaj takiga ne verjame, ker iz skušnje vejo, da ni res. 'To je le ena, da jih je več'. —

'Zvečer vtikajo nekteri tudi katarinčice (marjetice) v streho. Čigar katarinčica čez noč zvene, tistiga bo tudi po govorici smert' še tisto leto pokosila. (Bog pomagaj! če se je komu' kihnilo.)

'Komaj táma nastane, začnejo po mestu kresnice *) nê letati, ampak hodíti in pod okni popévati (péti). Také popevajoče kresnice so odraseni, belo oblečeni dekličí bolj revnih starišev. Glavo si tako s péčo zavijejo, da komaj za oči prostor ostane. Ne dajo se poznati. Od hiše do hiše hodijo in pred vsako dvé koledniški pesmi zakrožíjo. **) Dajejo jim zato denarje, mast, maslo, jajca in ta-

*) Govorijo kresnice; piše se kresnica iz besede „kres.“

**) Bomo obedte drugo pot podali. Vred.

ke reči v dar. Ena darove v canjico (korbico) nabira. Nazadnje jih med sabo razdelé. Po štiri in štiri ali pet in pet jih skup hodi. Da otrók okoli njih ne manjka, mi ni treba praviti. Od ene tovaršije kresnic do druge letajo poslušat, ktera lepše popéva. Dobro še pomnim, koliko veselje je to bilo. Vso noč bi jih bil poslušal. In zares: „Slajše reči na sveti ni, kakor je pesem lepa. — Ni jih pa tudi na sveti ljudi, ki bi rajši peli kakor Slovenci.“

Kakor povsod pri Slovencih in mende pri vsih Slovanih, se tudi v Metliki to noč kres kuri. Návada kres kuriti je že strašno strašno stara, in spričuje, ker ga o nar daljšim dnevu žgo — kakor gosp. fajmošter Vertove pišejo *) — „da so stari Slovani solncu božjo čast skazovali.“

J. Navratil.

Hiše in hišno orodje starih Slovanov.

Hiše starih Slovanov so bile sestavljene iz štirih sten, ki so bile ali lesene, ali spletene ali pa zidane. Luknje so zamašili z maham, ometali z blatam. Apna niso poznali.

Pokrivali so hiše s slamo, bičevjem in šteljo, kakor revni še dan današnji.

Prostor med streho in štirimi stenami hiše so imenovali „izba.“ Stropa ni bilo. Mi imenujemo zdaj izbo večjidel prostor med stropam in streho, ali stanico pod streho. Novejši slovenski pisavci pa imenujejo po izgledu Rusov in Poljcov izbo vsako sobo ali stanico (cimer).

Zraven izbe je stala čumnata, to je hramba za potrebne reči.

Ob steni okrog in okrog je bila klop, ki so ji la+va *) rekli. Njih miza je bila stol, okoli kteriga so na tleh sedeli. Toraj pravijo Hrovatje mizi še stol.

*) Novice 1847 str. 106 v spisu od solnca.

*) Serb pravi „lava“, Poljc „lava“, Rus „lavka“, Čeh „lavice.“ V Bohinjšč na Krajskim pravijo „leva“ zidanemu ognjišču zraven peči, kjer ljud (treska) hranijo, (Glej Linhart II. zvez. str. 801.)

Ker se beseda „peč“ v vsih slovanskih jezikih najde, se vidi, da so stari Slovani že tudi peči imeli. Dimniki pa jim niso bili znani.

Iz hiše viditi, so prebili skozi steno nekoliko okroglih lukenj, toliko, da se je mogla glava skozi pomoliti. Tako luknjo za okno, ali zavoljo podobe očesa so imenovali okno. — Še dan današnji vidiš na kmetih okna, da se komaj glava skozi nje pomoli. Tode to ni zdravo; hiša je tamna in nezračna, toraj nezdrava.

Ležali so stari Slovani na tléh na slami ali stelji. To spričuje beseda postelja. Desiravno so naše postelje drugačne, je staro ime vendar ostalo.

Osel in njegov gospodar.

(Basen.)

Osel je gledal z zavidljivimi očmi, da je njegov gospodar toliko rad imel svoje edino pse, in misli sam pri sebi: „Jaz se toliko trudim, vodo in dreva nosim, pa mi dajo komaj toliko jesti, da glada ne poginem; uni merčes mali pa s svojim prilizovanjem toliko dobrega vžije. Naj se počnem tudi jaz prilizovati, ali bi ne bilo kaj bolje?“ Kar zapazi svojiga gospodarja pred hišo, kjer je na stolici v hladu spal. Se natihama privleče do njega, nasloni mu glavo na ramo k ušesu, in začne na vse gerlo: ia! ia! ia! — Gospodar prestrašen po koncu skoči in kliče hlapce, Pritečejo in ubogiga pevca z matikami in kolí do zdraviga navijejo.

Kogar k čemu narava ali natora ni storila, s tistim se naj ne pečá.

Vraže ali prazne vere.

(Šolarská.) „Sim préč vedil, da ne bom dobro znal, če bom v šoli prašan, ker sim na poti narprej staro babo srečal“, se togoti Jurček. (Bere se, de nam ne more učenosti ne ogenj, ne voda odvzeti. Ti, ljubi Jurček! pa misliš, da učenost samo srečanje „stare babe“ iz glave prežene? — Iz prazne buče je lahko košice pobrati. Drugo pot, preljubi Jurček! se je prav dobro nauči. Če te prav deset — kakor ti zaničljivo praviš — „starih bab“ komaj iz hiše stopivšiga na enkrat sreča, zastonj bó njih čudna moč. Ti se boš v šoli odrezal, kot da bi orehe hrestal. Z Bogam Jurček! pa ne pozabi.)